

STORTINGET

Innst. 593 S

(2020–2021)

Innstilling til Stortinget
fra kommunal- og forvaltningskomiteen

Dokument 8:216 S (2020–2021)

Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Karin Andersen, Lars Haltbrekken, Arne Nævra, Eirik Faret Sakariassen og Kari Elisabeth Kaski om nødvendige tiltak for å sikre vann og avløp

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

- «1. Stortinget ber regjeringen gjennomføre en statlig utredning om et nasjonalt system for nødvannsutstyr som et prioritert tiltak for å styrke beredskapsnivåen på drikkevannsområdet.
2. Stortinget ber regjeringen sette av tilstrekkelige ressurser til å følge opp forslagene i NOU 2015:16, herunder utrede spørsmålet om ansvar for skader, og å modernisere lov- og forskriftsreguleringen av vann- og avløpsgebyrene og fremme nødvendige forslag for å sørge for dette.
3. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om nødvendige endringer i vass- og avløpsanleggslova § 4 for å kunne gi et obligatorisk påslag på ca. 50 kroner per abonnent per år.
4. Stortinget ber regjeringen fremme nødvendige forslag for å sikre økt finansiering til vannkompetanse i årene som kommer.
5. Stortinget ber regjeringen flytte ingeniørutdanningen opp én kategori, til kategori D, med et langsiktig mål om plassering i kategori C.

6. Stortinget ber regjeringen sikre at Miljødirektoratets forslag til en utvidet vass- og avløpsanleggslov som imøtekommer behovet for en samlet regulering, kommer til behandling i Stortinget snarest.
7. Stortinget ber regjeringen sørge for å fullfinansiere Nasjonalt senter for vanninfrastruktur i tilknytning til NMBU på Ås.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslagene.

Komiteens behandling

Komiteen har i brev av 19. april 2021 til Kommunal- og moderniseringsdepartementet v/statsråd Nikolai Astrup bedt om en vurdering av forslagene. Uttalelse fra statsråd Sveinung Rotevatn i Klima- og miljødepartementet følger av vedlagte brev av 26. april 2021. Komiteen har imøtesett og mottatt skriftlige innspill i saken. Innspill er publisert på stortinget.no.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Masud Gharahkhani, Stein Erik Lauvås, Eirik Sivertsen og Siri Gåsemyr Staalesen, fra Høyre, Norunn Tveiten Benestad, Torill Eidsheim, Olemic Thommessen og Ove Trellevik, fra Fremskrittspartiet, Jon Engen-Helgheim og Helge André Njåstad, fra Senterpartiet, Heidi Greni og Willfred Nordlund, fra Sosialistisk Venstreparti, lederen Karin Andersen, og fra Kristelig Folkeparti, Torhild Bransdal, viser til Representantforslag 216

S (2020–2021). Komiteen har mottatt sju skriftlige innspill til saken, samt klima- og miljøministerens samordnede vurdering av representantforslaget.

Komiteen understreker at velfungerende vann- og avløpsanlegg er avgjørende for helse, miljø og trivsel. I Norge er nærmere 90 prosent av befolkningen tilknyttet vann- og avløpsanlegg som eies av kommuner. Investeringsbehovet i denne infrastrukturen er enormt. Befolkningsvekst, håndtering av klimaendringer, økte krav til forsyningssikkerhet, strengere praktisering av myndighetskrav for å beskytte miljøet, og økende behov for å fornye deler av et aldrende ledningsnett, er faktorer som driver frem behovet for investeringer.

Komiteen viser til at tallene i den nye Norsk Vann-rapporten 259/2021 «Kommunalt investeringsbehov for vann og avløp 2021–2040», utarbeidet av Norconsult og SINTEF, viser at investeringsbehovet har økt med over 50 mrd. kroner siden 2017. De neste 20 årene er investeringsbehovet estimert til en kostnad på 332 mrd. kroner totalt. Oppgraderinger for 332 mrd. kroner i Kommune-Norge tilsvarer en årlig investering på rundt 16,6 mrd. kroner de neste 20 årene og betyr en gebyrvekst på over 100 pst. i mange av landets fylker. Nordland er anslått den største gebyrøkningen med 206 prosent, mens Oslo er anslått den laveste veksten med 94 pst.

Representantforslagets pkt. 1

Komiteen mener problematikken rundt nødvann er viktig å belyse. Dette er et viktig beredskapstiltak som landet må ha en plan for i mulige framtidige krisesituasjoner der vannforsyningen er utsatt.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet understreker at det er kommunens ansvar å sikre nødvann, men at løsningene gjerne må finnes i samarbeid med andre.

Komiteen viser til at mindre hendelser håndterer kommunene godt i dag, enten alene eller i regionalt samarbeid. Ved en større hendelse har ikke Norge tilstrekkelig kapasitet per i dag. Komiteen viser til at Norsk Vann i sitt skriftlige innspill til saken mener det bør etableres en ordning for å sikre nødvann. Norsk Vann peker også i sitt innspill på muligheten for å etablere et samarbeid med Sverige om et system for nødvann.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, viser til at Helse- og omsorgsdepartementet venter på en rapport vedrørende effektiviseringspotensialet i vannbransjen (mulighetsstudie for vann- og avløpssektoren 2021) som vil gi et samlet bilde av situasjonen i vann- og avløpssektoren, og bl.a. bidra til å belyse hvordan man kan organisere et

nasjonalt system for nødvannsutstyr på best mulig måte.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til at det i Norsk Vanns rapport 249/2019 «Veiledning i nødvannsforsyning» kom frem at nyanser i forståelsen av ansvaret for nødvann kunne medføre en konflikt knyttet til om nødvannsutstyr kunne dekkes innen selvkostområdet. I brev fra NV til HOD 29.03.2019 ble det lagt frem et forslag til forståelse av dette grensesnittet. Enigheten ble senere bekreftet av Mattilsynet via endringer i deres veileder. Det er derfor overraskende at KMD nå sier at ansvars plassering og fordeling av oppgaver fremdeles er uklart.

Dette medlem viser til at arbeidet med å konkretisere krav til nødvann startet for over ti år siden da Sverige etablerte sitt VAKA. Det har etter det dette medlem er kjent med, ikke vært noen stor interesse fra statlige myndigheter for å etablere en tilsvarende ordning i Norge. Følgelig har kommunene selv startet regionale samarbeid, noe som er i tråd med plassering av ansvar nevnt over. Dette ble lagt til grunn for rapport 249 fra Norsk Vann.

Dette medlem viser til at det regionale samarbeidet har noen begrensninger ved denne løsningen. Drikkevannsforskriftens § 9 Leveringssikkerhet, annet ledd, krever at

«Vannverkseieren skal legge til rette for at vannforsyningssystemet kan levere nødvann til drikke og personlig hygiene uten bruk av det ordinære distribusjonssystemet».

Dette medlem påpeker at vannverket følgelig da må ha utstyr for å kunne distribuere vann av drikkevannskvalitet (nødvann) til sine abonnenter. Slikt utstyr er typisk tanker på 1 000 liter for utplassering hvor innbyggerne selv henter vannet.

Dette medlem viser til at det kan være uhenksmessig at hvert vannverk/kommune sitter med utstyr for å kunne forsyne alle sine innbyggere. Beredskapen må dimensjoneres for ulike situasjoner, alt fra daglige driftshendelser og mindre ikke planlagte hendelser som vannverk kan ha lokalt i egen organisasjon, til hendelser om nødvannsforsyningsutstyr med kapasitet opp til 10 til 15 000 personer. Slike situasjoner krever regionale samarbeidsløsninger, og det kan oppstå behov for nasjonal kapasitet ved store hendelser.

Dette medlem viser til at de to første nivåene ivaretas av vannverkene og kommunene, og samarbeid regionalt. Ved særlige store hendelser er det usikkert om de regionale nivåene kan bistå hverandre på en effektiv og tilfredsstillende måte – en svakhet som hver enkelt kommune ikke vil dekke opp for siden det er uhenksmessig og lite ressurseffektivt å sitte på så store mengder utstyr for hver enkelt kommune/region. Derfor er det

behov for en nasjonal koordinering på området, men ikke en endring av ansvar som sådan, kun støtte i store hendelser. Det vil være på tilsvarende måte som kommunene kan få støtte fra Sivilforsvaret ved store hendelser som går ut over egen krisehåndteringskapasitet. Løsningen ligger altså innenfor eksisterende strukturer og ansvars plassering.

Dette medlem viser til at Sverige i over ti år har hatt en slik kapasitet gjennom et samarbeid mellom Livsmedelverket og MSB. Dette medlem mener muligheten for et samarbeid med Sverige bør undersøkes.

Dette medlem mener derfor det bør utredes en nasjonal kapasitet på nødvannsforsyningsutstyr i Norge.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gjennomføre en statlig utredning om et nasjonalt system for nødvannsutstyr som et prioritert tiltak for å styrke beredskapsevnen på drikkevannsområdet.»

Representantforslagets pkt. 2

Komiteen viser til NOU 2015:16 «Overvann i byer og tettsteder – Som problem og ressurs». Klimautviklingen og samfunnsutviklingen med økt fortetting kan hver for seg øke intensiteten i overvannsavrenningen. Uten forebyggende tiltak forventes det at kostnadene ved overvannsskade på bebyggelse, infrastruktur, helse og miljø vil følge samme utvikling. NOU 2015:16 har gjennomgått lovgivning og rammebetingelser for kommunenes håndtering av overvann i byer og tettsteder. Utvalget foreslår en pakke av ulike virkemidler for å gi kommunene gode rammebetingelser og tilstrekkelige virkemidler for å forebygge overvannsskader, og samtidig utnytte overvann som en ressurs.

Komiteen viser for øvrig til Vedtak 914 (2016–2017), jf. Dokument 8:78 S (2016–2017) og Innst. 436 S (2016–2017):

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå anbefalingene fra overvannsutvalget (NOU 2015:16), og komme tilbake til Stortinget på egnet måte med forslag til tiltak og virkemidler for overvannsproblematikk, inkludert en vurdering av en egen sektorlov for vann- og avløp.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, merker seg at vurderingen av en egen sektorlov for vann og avløp ennå ikke har blitt lagt fram av regjeringen, og forventer at denne legges fram snarligst. I NOU 2006:6 «Når sikkerheten er viktigst» framkommer det at vann og avløp regnes som kritisk infrastruktur på lik linje med elektrisk kraft, elektronisk kommunikasjon, transport og olje og gass. Disse sekto-

rene er undergitt et tydelig sektoransvar i departementsstrukturen, med unntak av vann og avløp. Vann- og avløpstjenestene er samtidig et viktig kommunalt ansvarsområde som ikke har en egen sektorlov i dag, i motsetning til andre sammenliknbare sektorer som veg, kraftforsyning, barnevern, utdanning mv. Flere land i Europa, blant annet både Sverige og Finland, har helhetlige sektorlover for vann og avløp. En sektorlov vil kunne samle en rekke bestemmelser som i dag er spredt på forskjellige lover, f.eks. forurensningsloven, plan- og bygningsloven, matloven, vass- og avløpsanleggslova, vannressursloven, helseberedskapsloven mv. Flertallet viser for øvrig til sine merknader og forslag i Innst. 16 S (2020–2021), Innst. 369 S (2018–2019), Innst. 436 S (2016–2017) og Innst. 380 S (2014–2015).

Flertallet fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge fram forslag til en sektorlov for vann- og avløpssektoren.»

Flertallet viser til at både EUs vanndirektiv, nasjonale bestemmelser og lokale bestemmelser setter rammer for vann- og avløpssystemer. For eksempel vil bestemmelser om påkoblingsplikt i mange tilfeller påføre husstander uhåndterlige utgifter i form av årlige avgifter og tilkoblingsavgifter. Dette er til hindring for bosetting i hele landet, særlig i områder uten godt utbygd infrastruktur. Flertallet mener at det derfor er nødvendig med en statlig ordning som bidrar til å utjevne geografiske forskjeller i kostnaden for påkobling til kommunale vann- og avløpsanlegg samt forskjeller i gebyr, slik at man sikrer vann- og avløpsanlegg samtidig som man legger til rette for bosetting i hele landet. En slik ordning kan innebære en maksgrense i kroner pr. husstand eller en maksavstand der husstanden selv må bekoste graving, og disse detaljene må avklares ytterligere i en utredning.

Flertallet fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede en statlig ordning som bidrar til å redusere geografiske forskjeller i kostnaden for påkobling til kommunale vann- og avløpsanlegg samt forskjeller i gebyr.»

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti viser til at forslagsstillerne ønsker å ta bestemmelsene om trygt drikkevann ut av matloven og inn i en felles sektorlov for vann- og avløpssektoren. Disse medlemmer viser til at drikkevann ofte blir betegnet som vårt viktigste næringsmiddel, og helsemessig trygt drikkevann er en forutsetning for trygg matproduksjon. Derfor mener disse medlemmer at drikkevann skal omfattes av matloven, og viser til at det var stor enighet

om det da den ble fastsatt i 2003. Disse medlemmer viser videre til at tilsynet med drikkevann ble samlet og lagt til Mattilsynet da dette ble opprettet i 2004, og en endring av dette vil medføre en sterk svekkelse av helseaspektet i tilsynsvirksomheten, og den viktige forbindelsen til håndtering av matbårne sykdommer vil også svekkes. Disse medlemmer mener at den endringen som forslagsstillerne foreslår, vil gjøre at drikkevann ikke lenger er vurdert som vårt viktigste næringsmiddel.

Disse medlemmer viser til at trygt drikkevann i Norge og på verdensbasis er anerkjent som en av de viktigste forutsetningene for god helse. Disse medlemmer vil vise til at Mattilsynet og FHI over år har samarbeidet om utbruddsoppklaring og -håndtering på mat- og drikkevannsområdet, senest under Askøy-saken. Disse medlemmer påpeker at kritikken som har vært reist mot det fragmenterte regelverket på vannområdet, ikke har vært rettet mot matloven og forvaltningen av denne, verken kravene til drikkevannskvalitet eller tilsynet med dette.

Disse medlemmer viser også til at en samlet regulering av vann, avløp og overvann ikke nødvendigvis vil løse alle utfordringer på områdene. Selv om det kan fremstå oversiktlig å samle reglene, vil det å fjerne reglene fra andre lover kunne skape utfordringer og hull i regelverket de fjernes fra. En samlet regulering vil heller ikke endre på ansvarsfordelingen på området, slik at ansvaret fremdeles vil være fordelt på flere departement. Etter disse medlemmers vurdering vil en bedre løsning på fragmentert regulering være bedre veiledning om sammenhengen mellom regelverkene, samt å forbedre samarbeidet på tvers av de ansvarlige departementene i tråd med det regjeringen har lagt opp til i Meld. St. 19 (2018–2019) Folkehelsemeldinga – Gode liv i eit trygt samfunn.

Disse medlemmer viser til Vedtak 914 (2016–2017), jf. Dokument 8:78 S (2016–2017) og Innst. 436 S (2016–2017):

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå anbefalingene fra overvannsutvalget (NOU 2015:16), og komme tilbake til Stortinget på egnet måte med forslag til tiltak og virkemidler for overvannsproblematikk, inkludert en vurdering av en egen sektorlov for vann- og avløp.»

Disse medlemmer påpeker at regjeringen følger opp dette arbeidet. Overvannsutvalget mente det var behov for en sektorlov som regulerer forholdet mellom kommunen som anleggseier og tjenesteleverandør og dens abonnenter. Samtidig ble det understreket av utvalget at sektorovergripende bestemmelser i lovgivningen vedrørende vann- og avløpstjenester, som bl.a. bestemmelser i plan- og bygningsloven og forurensningsloven, bør beholdes i et slikt sektorovergripende regelverk. Klima- og miljødepartementet har til be-

handling forslag til endringer i vass- og avløpsanleggslova som regulerer forholdet mellom kommune og abonnent.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til at forslaget ikke innebærer svekket vern av drikkevann, og at alle hensyn som i dag ivaretas på området, forutsettes ivaretatt i nytt lovverk og i andre nødvendige lover og forskrifter.

Representantforslagets pkt. 3

Komiteen viser til at det i statsbudsjettet for 2021 ble vedtatt 5 mill. kroner per år i tilskudd til et program for teknologiutvikling i vannbransjen (2020–2024), betinget av minst tilsvarende bidrag fra kommunene og fra leverandørindustrien. Dette programmet ble først omtalt i Prop. 1 S (2019–2020). Målet med et program for teknologiutvikling i vannbransjen er å oppnå helsemessig tryggere vannforsyning og større leveringssikkerhet av drikkevann på en kostnadseffektiv og bærekraftig måte. Den nærmere innretningen av et program for teknologiutvikling i vannbransjen er drøftet med KS, Norsk Vann, leverandørindustrien og Huseiernes Landsforbund. Alle aktørene har et sterkt ønske om å få på plass et slikt program. Arbeid med videre utforming av programmet pågår, men er forsinket grunnet koronasituasjonen, skriver statsråden i sitt svarbrev til komiteen. Komiteen merker seg at forslagsstillerne mener midlene til programmet kan komme via et obligatorisk påslag på vann- og avløpsgebyret, noe som krever en lovendring i vass- og avløpsanleggslova § 4.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti, understreker at det enorme etterslepet på vann- og avløpssystemer må gjennomføres som et spleiselag mellom staten og kommunene slik at ikke hele byrden skyves over på abonnementene gjennom selvkost.

Komiteen viser for øvrig til sine merknader i Innst. 480 S (2016–2017) og det enstemmige Vedtak 1010 (2016–2017).

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, viser til forslaget om å innføre et obligatorisk gebyrpåslag for å finansiere nødvendige endringer i vann- og avløpsanlegg og stiller seg negativt til dette forslaget. Flertallet mener at det er mulig å utvikle ny teknologi i større grad og holde kostnadene for abonnentene nede.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener 5 mill.

kroner til programmet for utvikling av vannbransjen over statsbudsjettet ikke er det løftet denne store oppgaven trenger.

Det er behov for å sikre finansiering som gir ressurser nok til å raskt finne nye løsninger i bransjen og komme i gang med gode innovasjoner. Dette er helt nødvendig skal en få kostnadene ned til et nivå som er mulig å håndtere. Disse medlemmer understreker også at dette vil gi gode utviklingsmuligheter for norsk næringsliv og teknologi til å ekspandere – for dette er løsninger som det vil være behov for i hele verden.

Disse medlemmer mener en modell med obligatorisk påslag som skissert i representantforslaget, er en modell som kan fungere godt. Dette vil være en provenyneutral ordning hvor de som finansierer det – abonnentene – vil få igjen pengene i form av billigere og bedre tjenester. Skal en slik ordning bli mulig, må det til en endring til i vass- og avløpsanleggslova § 4.

På denne bakgrunn fremmes følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om nødvendige endringer i vass- og avløpsanleggslova § 4 for å kunne gi et obligatorisk påslag på ca. 50 kroner per abonnent per år.»

Representantforslagets pkt. 4

Komiteen merker seg at Norsk Vann sin rapport 258/2020 «Rekrutteringsbehov i vannbransjen – status og prognoser 2020–2050», viser at det trengs 37 nye sivilingeniører, 41 nye ingeniører og i gjennomsnitt 113 nye driftsoperatører hvert eneste år de neste 30 årene for å møte behovet i vannbransjen. Komiteen merker seg også at regjeringen i Meld. St. 19 (2020–2021) har varslet en helhetlig gjennomgang av finansieringen av universiteter og høyskoler.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti mener at institusjonene selv er best til å gjøre vurderinger om hvordan de ønsker å dimensjonere utdannings tilbudet for best mulig å nå de overordnede samfunnsmålene sine. Disse medlemmer viser til at utdanningsinstitusjonene skal se kompetansebehovet i samfunnet og arbeidslivet i sammenheng med tilgangen på kvalifiserte søkere og den faglige utviklingen.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet understreker at det er viktig å sikre nødvendig kompetanse innenfor vannbransjen, men mener at en slik satsing må skje med et helhetlig blikk. Det kreves flere fagpersoner innenfor mange bransjer, og da kan ikke kompetansesatsingen skje adskilt for hver enkelt bransje. Disse medlemmer avventer derfor en helhetlig gjennomgang av Norges kompetansebehov framfor å støtte dette forslaget. I

en slik gjennomgang må både staten, kommunesektoren og privat næringsliv tydeliggjøre sine behov.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet viser til at en slik helhetlig gjennomgang for eksempel kan innebære kostnadskategorier for studier, som nevnes i representantforslagets pkt. 5.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at det koster forholdsvis mye å etablere nødvendig infrastruktur for disse utdanningsløpene, og dette er kostnader som ikke reflekteres nok i finansieringssystemet. Disse medlemmer understreker at det er staten som har og må ta ansvaret for at det utdannes nødvendig ekspertise og fagpersonell med kompetanse til de samfunnskritiske tjenestene, og at det må finansieres.

Representantforslagets pkt. 5

Komiteen merker seg at forslagsstillerne foreslår å flytte ingeniørutdanningen opp én kategori, til kategori D, med et langsiktig mål om plassering i kategori C. Disse kategoriene omhandler innplassering av ulike studier i ulike kostnadskategorier, som vil kunne ha innvirkning på rammetilskuddet til høyskoler og universiteter og finansieringen av nye studieplasser.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti viser til at regjeringen har varslet i Meld. St. 19 (2020–2021) Styring av statlige universiteter og høyskoler at de vil gjennomføre en helhetlig gjennomgang av finansieringen av universiteter og høyskoler. Disse medlemmer viser til at her vil regjeringen også se på kategori plasseringer av utdanninger.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet viser til sine merknader under representantforslagets pkt. 4.

Representantforslagets pkt. 6

Komiteen merker seg at forslagsstillerne ber regjeringen sikre at Miljødirektoratets forslag til en utvidet vass- og avløpsanleggslov som imøtekommer behovet for en samlet regulering, kommer til behandling i Stortinget snarest. Statsråden viser i sin vurdering av representantforslaget til at dette forslaget har vært på høring i 2020, og at det har kommet en rekke innspill og forslag til endringer under høringen. Statsråden skriver videre i sin vurdering av forslaget at Klima- og miljødepartementet vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte når forslaget er klart til behandling i Stortinget.

Representantforslagets pkt. 7

Komiteen viser til at vannbransjen er i ferd med å etablere Nasjonalt senter for vanninfrastruktur i til-

knytning til Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU) på Ås. Dette gjøres mulig gjennom en bred mønstring av alle aktører som utgjør verdikjeden i vannsektoren, samt et finansielt bidrag på 20 mill. kroner som ble bevilget fra Stortinget i 2017 og 2018. Kompetansesenteret skal etter planen åpne høsten 2022. Komiteen merker seg at forslagsstillerne hevder senteret har blitt dyrere enn forventet, og de anslår i representantforslaget at det mangler 8 mill. kroner for fullfinansiering. Norsk Vann opererer med det samme tallet i sitt skriftlige innspill til saken. Statsråden skriver i sin vurdering av representantforslaget at Kunnskapsdepartementet ikke kjenner til noen manglende finansiering slik forslagsstillerne hevder.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til at det i brevet til komiteen står at

«Kunnskapsdepartementet ikke er kjent med behovet for ytterligere midlar til føremålet, heller ikke kor stort eit mogleg behov kan vere, eller om det er andre aktørar som kan bidra.»

Dette medlem viser til at dette er spilt inn til regjeringen i budsjettssammenheng fra blant annet Norsk Vann, senest i brev i mars 2021.

Dette medlem viser til at Nasjonalt senter for vanninfrastruktur finansieres som et spleiselag. Som kjent har staten ved Kunnskapsdepartementet samlet bevilget 20 mill. kroner til NMBU i 2017 og 2018, øremerket for etablering av senteret. Offentlige og private aktører som står bak senteretableringen, mobiliserer kapital og ressurser, hvorav vesentlige kapitaltilskudd kommer fra kommunene og Norsk Vann, for å dekke kostnadsrammen som til sammen utgjorde om lag 46 mill. kroner i første planfase. Senteret planlegger nå for åpning i siste kvartal 2022, men det er allerede før åpning tiltenkt flere oppgaver knyttet til innovasjon og teknologiutvikling enn det som var utgangspunkt for planene.

Utvidet aktivitet og tjenestetilbud ved senteret vil både kreve noe økte investeringer i bygg-, vann- og avløpstekniske installasjoner til bruk for senteret i test-, undervisnings- og forskningsøyemed samt til å utvikle metoder, programmer og tilbud som senteret skal levere til sine brukere etter åpning. En revidert kalkyle for finansiering av senteret fram til åpning og gjennom første driftsår viser et behov for 59 mill. kroner. Senteret og dets eiere bidrar i stor grad til dette, men vil være avhengig av en statlig toppfinansiering for å komme helt i mål.

Dette medlem viser til at regjeringen peker på at NMBU ikke uten videre kan overføre midler til et selskap, eller direkte eller indirekte subsidiere aktivitet i et selskap.

Dette medlem viser til at NMBU og Nasjonalt senter for vanninfrastruktur er klar over dette premisset, og over lengre tid har hatt en dialog om hvordan de bevilgede midlene kan kanaliseres til realisering av senteret. På forespørsel opplyser Norsk Vann at dette er løst ved at NMBU tar rollen som byggherre og eier av bygninger og anlegg fram til ferdigstillelse, og deretter leier disse ut til selskapet på normale og langsiktige leiebetingelser. På denne måten overføres ikke statlige midler til selskapet, og motsatt vei sikres det gjennom avtaler at NMBU får tilført tilstrekkelige midler som offentlige og private eiere har stilt til rådighet for selskapet som del av spleiselaget.

Dette medlem mener derfor det er mulig for staten innenfor en slik modell å bidra til å realisere senteret og sikre at nødvendig forsknings- og utviklingsarbeid i sektoren kan iverksettes.

På denne bakgrunn fremmes følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sørge for å fullfinansiere Nasjonalt senter for vanninfrastruktur i tilknytning til NMBU på Ås.»

Forslag fra mindretall

Forslag fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen gjennomføre en statlig utredning om et nasjonalt system for nødvannsutstyr som et prioritert tiltak for å styrke beredskapsevnen på drikkevannsområdet.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om nødvendige endringer i vass- og avløpsanleggslova § 4 for å kunne gi et obligatorisk påslag på ca. 50 kroner per abonnent per år.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen sørge for å fullfinansiere Nasjonalt senter for vanninfrastruktur i tilknytning til NMBU på Ås.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og rår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

I

Stortinget ber regjeringen legge fram forslag til en sektorlov for vann- og avløpssektoren.

II

Stortinget ber regjeringen utrede en statlig ordning som bidrar til å redusere geografiske forskjeller i kostnaden for påkobling til kommunale vann- og avløpsanlegg samt forskjeller i gebyr.

Oslo, i kommunal- og forvaltningskomiteen, den 25. mai 2021

Karin Andersen

leder

Willfred Nordlund

ordfører

VEDLEGG

Kommunal- og forvaltningskomiteen Stortinget
Stortinget
Postboks 1700 Sentrum
0026 OSLO

Deres ref
2021/1691

Vår ref
21/1266

Dato
26. april 2021

Svar til Stortinget vedr. representantforslag 8:216 S (2020-2021) om nødvendige tiltak for å sikre vatn og avløp

Eg viser til brev av 19. april 2021 frå Stortingets kommunal- og forvaltningskomité der det blir bedt om kommunal- og moderniseringsministeren sin vurdering av representantforslag 8:216 S (2020-2021) frå stortingsrepresentantane Karin Andersen, Lars Haltbrekken, Arne Nævra, Eirik Faret Sakariassen og Kari Elisabeth Kaski om nødvendige tiltak for å sikre vatn og avløp. Forslaget rører ved ansvarsområde hos ulike departement, og i samråd med Kommunal- og moderniseringsministeren har Klima- og miljødepartementet teke samordningsansvar for vurdering av forslaget og svar til Stortinget. Eg har derfor også konferert med helse- og omsorgsministeren og forskings- og høgare utdanningsministeren når det gjeld de delane av forslaget som dei har ansvar for.

Innleiingsvis vil eg påpeike at forslaget synleggjer viktige utfordringar på vass- og avløpsområdet. Det er blant anna ei kjensgjerning at det er behov for fornying og renovering av leidningsnett, og at dette krev investeringar i tida framover. På bakgrunn av dette har Kommunal- og moderniseringsdepartementet, Klima- og miljødepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet tatt initiativ til ein moglegheitsstudie for å synleggjere effektiviseringspotensialet i vass- og avløpssektoren og samfunnsøkonomiske effektar.

Studien skal utarbeidast på tverrfagleg basis, og skal utforske og utvikle potensialet i sektoren for best mogleg utnytting av offentlege ressursar. Studien skal bl.a. sjå nærare på korleis kommunane kan fornye og renovere leidningsnett raskare og meir kostnadseffektivt, undersøke og vurdere bruk av ny teknologi og kunnskap, gjennomføre kompetanseløft, samt å synleggjere dei samfunnsøkonomiske konsekvensane både på nytte og kostnadssida. I tillegg skal studien også omtale eventuelle strukturelle hindre på nasjonalt nivå, bl.a. behov

for endringar i regelverket, ansvar og organisering, drift og finansiering. Tiltak og verkemiddel for å stimulere til auka berekraft skal også vurderast.

Oppdraget vart i februar 2021 tildelt Oslo Economics, med COWI AS og Kinei AS som samarbeidspartnarar. Ein endeleg rapport med konkrete tilrådingar og strategiar skal vere klar i desember 2021. Rapporten vil inngå i departementas framtidige arbeid og avgjerdsgrunnlag på området.

Regjeringa har altså allereie teke eit viktig initiativ for å gå eit heilskapleg grunnlag for å vurdere det utfordringsbiletet som representantane bak forslaget er opptekne av. Difor vil eg og statsrådene som står bak denne studien tilrå at vi no må avvente denne rapporten og vurdere innhaldet der nøye før vi set i verk nye omfattande tiltak.

Punkta i forslaget kommenterast i det følgjande.

1. Om statleg utredning av eit nasjonalt system for naudvassutstyr som eit prioritert tiltak for å styrke beredskapen på drikkevassområdet

Forslaget om utgreiing av et nasjonalt statleg system for naudvassutstyr ser eg som eit forslag om å utgreie ein norsk variant tilsvarande det svenske VAKA-systemet, altså at det vert oppretta statlege lager med vassstankar som kan nyttast av kommunane. Eit slikt system har nokre fordelar, men også ei rekkje utfordringar. Ein annan del av det svenske VAKA-systemet er alt innført i Noreg ved opprettinga av Nasjonal vannvakt ved Folkehelseinstituttet i 2017. Helse- og omsorgsdepartementet har også sett på situasjonar knytt til naudvassforsyning og har mellom anna i samarbeid med Norsk Vann sett på grensene mellom vassverkets og kommunanes beredskapsansvar. Ansvar er omtalt i rettleiarar som Mattilsynet har utgjeve. Fleire større kommunar sit på utstyr som vassstankar og pumper som dei ved behov låner ut til kommunar som treng det. Bl.a. lånte Askøy kommune utstyr frå Bergen ved hendinga i 2019. Det finst her mange løysingar med tanke på å betre teknisk kompetanse og tilgang til utstyr som heng saman med dei generelle utfordringane på området. Av den grunn tilrår eg at ei nærare utgreiing avventar rapporten nemnt ovanfor. Studien skal som nemnt vurdere om ansvar, organisering, drift og finansiering på vass- og avløpsområdet er formålstenleg. System for naudvassutstyr og beredskap generelt vil vere eit element i dette. Det er først når vi har eit slikt samla bilete, vi kan ta stilling til korleis naudvassberedskapen bør organiserast.

2. Om å følgje opp forslaga i NOU 2015:16

Overvassutvalet føreslo ein pakke av verkemiddel for å gjere kommunane betre rusta til å førebyggje skadar frå overvatn. Oppfølginga av dette arbeidet er omfattande og komplekst og tar difor tid. Forslagene må sjåast i samanheng, og vil til saman medverke til å oppnå

måla om å førebyggje skadar på busetnad, infrastruktur, helse og miljø. Arbeidet er høgt prioritert i regjeringa.

Eg meiner det er viktig å etablere rammevilkår først, og har difor prioritert arbeidet med å få på plass eit tydelegere regelverk for overvann. Miljødirektoratet har hatt forslag om omfattande endringar i vass- og avløpsanleggslova på høyring i 2020 og er no til behandling i departementet. Lovforslaget inneber blant anna ny definisjon av overvatn, presisering av definisjonen for avløpsanlegg, ny heimel for pålegg om å gjere tiltak, ny struktur for vass- og avløpsanleggslova og regulering av forholdet mellom abonnent og kommunen som eigar av vass- og avløpsanlegg med meir. Desse forslaga må sjåast i samanheng med forslag frå Kommunal- og moderniseringsdepartementet om endringar i plan- og bygningsloven, og forslag frå Direktoratet for byggkvalitet om endringar i byggt teknisk forskrift. Til saman er det heilt sentrale verkemiddel for betre handtering av overvatn. Forslaga kompletterer kvarandre.

Først når desse lovendringane er på plass er det hensiktsmessig å gå vidare med forslag om å greie ut ev. behov for endringar i reglar om ansvar for skade. Presiseringa av definisjonen av avløpsanlegg i lovforslaga som er til behandling i departementet vil allereie bidra til å klargjere reglene om ansvar. I gjeldande rett er det eit objektivt ansvar for skade forårsaka av avløpsanlegg og eit skuldansvar for overvassskadar elles.

Eg er einig i at det er behov for ei modernisering av lov- og forskriftsregulering av vann- og avløpsgebyra så reglene betre kan bli tilpassa til praksis og behov i kommunane, blant anna med å forenkle reglene for berekning og differensiering av gebyra. Videre er spørsmålet om finansiering av overvass tiltak til vurdering i Klima- og miljødepartementet. Dette er ein del av oppfølginga av overvassutvalets forslag.

Eg viser elles til oppmodningsvedtak nr. 914 av 14. juni 2017 kor Stortinget ber regjeringa gjennomgå anbefalingane frå overvassutvalet (NOU 2015:16) og kome tilbake til Stortinget på eigna måte med forslag til tiltak og verkemiddel for overvassproblematikk, inkludert ei vurdering av ein eigen sektorlov for vass- og avløp. Regjeringa vil difor kome tilbake til Stortinget.

3. Om endringar i vass- og avløpsanleggslova og gebyrpåslag på 50 kroner

Til forslaget om endringar i vass- og avløpsanleggslova § 4, så oppfattar eg at forslagsstillarane knyter dette til omtalen av program for teknologiutvikling i vassbransjen som dei viser til og utgreiinga som Folkehelseinstituttet gjorde på bakgrunn av oppmodningsvedtak nr. 1010 (2016-2017). Oppmodningsvedtaket er svart ut i Prop. 1 S (2019-2020) med forslag om å løyve 5 millionar kroner per år i tilskot til eit program for teknologiutvikling i vassbransjen i inntil fem år på vilkår av minst tilsvarende bidrag frå kommunane og frå leverandørindustrien. I samsvar med den nemnde omtalen har det vore gjennomført møte med KS, Norsk Vann, leverandørindustrien og Huseiernes Landsforbund for å drøfte nærare innretning av eit slikt program. Forslaget inneber ikkje eit påslag i gebyr

eller annan avgiftsauke for abonnentane. Lov- og forskriftsgrunnlaget for eit konkret påslag på 50 kr er av den grunn ikkje utgreidd. Arbeidet med programmet har dessverre vorte noko forseinka på grunn av pandemiarbeidet. Regjeringa vil kome tilbake til Stortinget med orientering om det vidare arbeidet på egna vis. Som omtala innleiingsvis, meiner eg at vi no må avvente rapporten for moglegheitsstudien før vi set i gong nærare utgreiingar om gebyrpåslag og liknande. Eg nemner også at eit slik gebyrpåslag ikkje nødvendigvis vil vere formålstenleg. Etterslepet i sektoren er stort og det er mange kommunar som kvir seg for å krevje inn høgare gebyr sjølv om dei etter dagens regelverk har moglegheit til det. Eit påslag på gebyret som kjem i tillegg vil difor kunne skape konkurranse mellom kva slags formål inntekt skal brukas til, og dermed medverke til ytterlegare etterslep. Eg meiner derfor det er viktig at vi først får avklart om det er andre effektiviseringspotensial som kan gjere det mogleg å oppnå at ny teknologi i større grad vert nytta. Samtidig er det viktig å halde kostnadene for abonnentane nede.

4. Om forslag for å sikre auka finansiering til vasskompetanse

Forskiings- og høgare utdanningsministeren viser til at universiteta og høgskulane sjølve har hovudansvaret for å disponere rammeløyvingane sine og dimensjonere utdanningstilboda for best mogleg å nå dei overordna samfunnsmåla sine. Institusjonane er best i stand til å gjere desse vurderingane, og kan sjå kompetansebehovet i samfunnet og arbeidslivet i samheng med tilgangen på kvalifiserte søkjarar og den faglege utviklinga. Kunnskapsdepartementet har ansvaret for at det samla tilbodet av høgare utdanning er i tråd med dei nasjonale ambisjonane for å både møte studiesøkarane og arbeidslivet sitt behov, medan utdanningsinstitusjonane har hovudansvaret for dimensjoneringa av tilbodet i dei enkelte utdanningane.

5. Om å flytte ingeniørutdanninga opp éin kategori, til kategori D, med eit langsiktig mål om plassering i kategori C

Kategori plasseringa i finansieringssystemet for universitet og høgskuler inneber ikkje ei direkte styring av korleis institusjonane fordeler ressursane på dei enkelte utdanningane dei tilbyr. Institusjonane mottek ei rammeløyving som dei har ansvar for å disponere. Satsane til de ulike finansieringskategoriane representerer ikkje dei faktiske kostnadene ved eit studium. Dei er grove kategoriar som berre utgjer ein viss forskjell i kostnader mellom ulike typar studieprogram, medan dei faktiske kostnadene for eit studieprogram varierer mellom ulike studiestader og institusjonar.

Finansieringskategoriane har to funksjonar i finansieringssystemet. På den eine sida påverkar dei korleis produksjonsendringar i utdanningane gir utslag i endra rammeløyving gjennom den resultatbaserte uttellinga. Auking eller reduksjon i avlagte studiepoeng eller uteksaminerte kandidatar mellom to år blir multiplisert med den fastlagte satsen, og gir ei resultatbasert uttelling for neste års rammeløyving. Om plassering i ein høgare kategori gir

positiv utfelling, avheng dermed av om produksjonen går opp eller ned. Ein nedgang i produksjonen mellom to år, vil gi større budsjettreduksjon med høgare kategoriinnplassering. På den andre sida blir finansieringskategoriane brukt når departementet tildeler midlar til auka utdanningskapasitet (studieplassar). For ein gitt løyvd sum til studieplassar, vil høgare satsar innebære færre plassar.

Regjeringa har varsla i Meld. St. 19 (2020–2021) *Styring av statlige universiteter og høyskolar* at den vil gjennomføre ein heilskapleg gjennomgang av finansieringa av universitet og høyskular. Gjennomgangen skal blant annet følge opp Stortingets vedtak 6. oktober 2020 der regjeringa vart beden om å gå gjennom finansieringskategoriane i finansieringssystemet for å sikre riktig finansiering av utdanningar som er etterspurde i arbeidslivet.

6. Om å sikre at Miljødirektoratets forslag til ei utvida vass- og avløpsanleggslov kjem til behandling i Stortinget

Miljødirektoratet har som nemnt hatt forslag om omfattande endringar i vass- og avløpsanleggslova på høyring i 2020. Bakgrunnen for forslaget var blant anna at det var uoversiktleg og til dels manglande lovregulering av forholdet mellom kommunen som eiger av vass- og avløpsanlegg og dei som bruker tenestene. Det gir abonnentane dårlegare rettssikkerheit og skaper usikkerheit og meirarbeid for kommunane. Det er difor viktig å få på plass tydelegare bestemmingar om forholdet mellom abonnent og anleggseiger mm. Miljødirektoratets forslag til ei utvida vass- og avløpsanleggslov vil regulere bruken av kommunens vann- og avløpssteneste og vil med dette bli ei meir samla regulering av tenestene, slik representantane peiker på, enn det som følgjer av gjeldande regelverk.

Høyringsinstansane er generelt positive, men det kom inn ein rekke innspel og forslag til endringar under høyringa som vi må vurdere nærare i departementet. Klima- og miljødepartementet vil komme tilbake til Stortinget på eigna måte om når forslaget er klart til behandling i Stortinget.

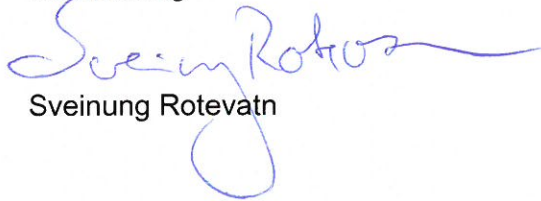
7. Om fullfinansiering av Nasjonalt senter for vanninfrastruktur knytt til NMBU på Ås

Stortinget har i 2017 og 2018 til saman har løyvd 20 millionar kroner til Noregs miljø- og biovitenskaplege universitet (NMBU) til etablering av det som nå heiter Nasjonalt senter for vanninfrastruktur. Midlane skulle brukast til å etablere senteret.

Representantforslaget viser til eit behov på ytterlegare 8 millionar kroner for at senteret skal vere fullfinansiert. Kunnskapsdepartementet er ikkje kjent med behovet for ytterlegare midlar til føremålet, heller ikkje kor stort eit mogleg behov kan vere, eller om det er andre aktørar som kan bidra.

I dag er senteret etablert som et aksjeselskap. NMBU kan ikkje utan vidare overføre midlar til eit selskap. NMBU kan ikkje direkte eller indirekte subsidiere aktivitet i eit selskap, og eventuelle økonomiske relasjonar til eit selskap må vere basert på transaksjonar. Kunnskapsdepartementet forvaltar heller ingen tilskotsordningar der det vil vere mogleg for senteret å søke om tilskot til føremålet. Kunnskapsdepartementet har derfor ingen verkemidlar for tilskot til senteret.

Med helsing

Sveinung Rotevatn

